

Samhällsinformation i samverkan

Andra upplagan, 2022



Länstyrelsen Kronoberg i samarbete med

Innehåll

Bakgrund	4
Samverkan	5
SOSI-modellen för kommun och civilsamhälle	5
Hur kan samverkan ske	5
Sök kontakt med samverkanspart och gör inventering	5
Involvera kommunikatör och ledare	5
Involvera deltagarna	5
Att lära tillsammans	5
Frivilligt att delta	5
Samhällsorientering och samhällsinformation	5
Ledarens roll	6
Resursfördelning	6
Tre olika alternativ för genomförande	6
Det händer efter SI	6
Upplägg studiehandledning	8
För kursledare	8
Tips	8
Studiematerial	8
Planering av utbildning	9
För kursledare	9
Använd kronobergtillsammans.se	9
Inled med gruppövningar	9
Små grupper	9
Möblera	9
Få med rörelseglädjen i lärandet	9
Ta pauser	9
Studiebesök	9
Prova-på-aktiviteter	9
Bjud in föreläsare	9
Bjud in förebilder	9
Fördjupade samtal	9
1. Familjen	10
Föräldrar och barn i Sverige	10
Vårdnadshavare	10
Båda föräldrarna är ansvariga för sina barn	10
Att uppfosta ett barn	11
Barnets liv	11
Rätt till föräldraledighet	11
Rätt till Föräldrapenning	11
Att bli gammal i Sverige	11
Stöd i föräldraskapet	13
Kontakt med socialtjänsten	13
Orosanmälan	13
Vad händer sen?	13
Vad får socialtjänsten berätta?	13
Stöd om barnet inte kan bo kvar hemma	13
Lagen om vård av unga (LVU)	13
2. Allas lika värde	15
Jämställdhet och mänskliga rättigheter	15
HBQTQI	15
HBQTQI-personers lika rättigheter och möjligheter	15
Rätten att inte utsättas för våld	16
Våld mot barn	16
Barnäktenskap	16
Könsstympning	16
Vad är hedersrelaterat våld och förtryck?	16
Skyddande lagstiftning	17
Yttrandefrihet	17

3. Hälsa	18
Om du blir sjuk	18
Boka tid hos läkare	18
Rätt till tolk	18
Tystnadsplikt för tolk och vårdpersonal	18
På vårdcentralen	18
Avgift för sjukvård	18
Recept och mediciner	18
Graviditet och förlossning	18
Små barns hälsa	18
Kostnadsfri vård för barn och unga	18
Psykisk ohälsa	19
Större risk för psykisk ohälsa	19
Det finns hjälp att få	19
Vård om du är asylsökande eller har fått skydd enligt massflyktsdirektivet	19
I kontakt med sjukvården	19
Kostnad i vården för vuxna asylsökande och skyddsbehövande enligt massflyktsdirektivet	20
Hälsoundersökning för barn och vuxna	20
Allmänna rättigheter vid funktionsnedsättning	20
Begränsade rättigheter	20
4. Utbildning för barn och unga	21
Utbildning i Sverige	21
Skolplikt	21
Kartläggning i grundskolan	21
Kartläggning i gymnasieskolan	21
Förberedelseklass	21
Svenska som andraspråk	21
Prioriterad timplan	21
Modersmålsundervisning	21
Studiehandledning på modersmål	22
Utvecklingssamtal	22
Skolsystemet i Sverige	23
Grundskola	23
Gymnasieskola	23
Elevhälsa	23
Utländsk utbildning	23
5. Arbete	25
Att arbeta i Sverige	25
Att arbeta under asyltiden	25
Att arbeta med tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet	25
Etableringsprogrammet	25
Vuxenutbildning	26
Utländsk utbildning	26
Utlåtande	26
Att söka arbete i Sverige	27
CV	27
Personligt brev	27
Praktik	27
Att vara anställd i Sverige	28
Att arbeta ”svart”	28
Anställningsformer	28
Arbetstid	28
Lön	28
Semester	28
Fackföreningar	28
Ersättning för den som är arbetslös	28
Sociala koder	29
Sociala koder på arbetsplatsen	29

Bakgrund

För dig som anordnar kurser på ett studieförbund kan det vara bra att känna till bakgrunden till detta studiematerial. Kronoberg tillsammans är ett uttryck som använts i vårt län sedan flyktingsituationen 2015. Det handlar om att vi tillsammans kan åstadkomma mer och bättre förutsättningar för mottagande och etablering av asylsökande och nyanlända. För att skyddsbehövande människor som kommer till Sverige och Kronoberg ska få ett bra mottagande behövs det insatser av både offentliga organisationer och civilsamhället. Med användbara verktyg kan människorna lättare komma in i arbets- och samhällsliv.

Att tillsammans arbeta för att information om Sverige och det svenska samhället ska bli så användbar som möjligt startade länsstyrelsen en dialog med flera olika aktörer, såsom kommuner, studieförbund och föreningar. Tillsammans diskuterades hur kunskap om det svenska samhället kan användas vid rätt tillfälle och på bästa sätt, från ankomst till etablering i Sverige och Kronoberg.

Alla parter såg behov av att knyta ihop samhällsinformationen (SI) och samhällsorienteringen (SO). Alla var också öppna för att testa nya vägar för att skapa en struktur för samhällsinformationen i Kronobergs län. Målet är att strukturen ska bli väl känd av alla aktörer i länet.

Behovet av att ta fram ett gemensamt studiematerial och arbetsätt växte snart fram. Samverkan inleddes mellan ABF Södra Småland, som redan drev en TIA-insats med samhällsinformation för asylsökande, och Uppvidinge kommun. De tog tillsammans fram studiehandlingen i detta dokument i samarbete med länsstyrelsen. ABF Kronoberg producerade samtidigt korta filmer med TIA-medel som också blev en del av studiematerialet.

En utvecklings- och kvalitetsgrupp har skapats med syfte att revidera och uppdatera materialet en gång om året.

Länsstyrelsens roll

Länsstyrelsen verkar för att materialet sprids och används, bland annat genom att SI-insatser som finansieras av länsstyrelsen ska använda detta material. Länsstyrelsen är sammankallande inför revidering och uppdatering av materialet.

SOSI-modellen

Tillsammans har parterna träffat både asylsökande och nyanlända för dialoger om teman och kursinnehåll inom SO respektive SI. Utifrån behoven testades en modell som kom att kallas SO-SI-modellen. Den fungerar både under asyltiden, när man har fått uppehållstillstånd och deltar i samhällsorientering samt som kompletterande och uppföljande samhällsinformation längre fram. Det viktiga är att det finns en röd tråd som löper mellan samhällsinformationen och samhällsorienteringen.

Tack!

Det är med stor glädje som vi konstaterar att vi nu har tagit ett rejält kliv mot att kunna erbjuda en gemensam bas för samhällsinformation i Kronobergs län.

Stort tack till ABF Södra Småland, Uppvidinge kommun och Växjö kommun för en värdefull insats för Kronoberg tillsammans. Tack även till Röda Korset, ABF Kronoberg, ID och Studieförbundet Vuxenskolan som ingår i utvecklings- och kvalitetsgruppen.



Samverkan

SOSI-modellen för kommun och civilsamhälle

Hur kan samverkan ske

En förening och en kommun kan arbeta tillsammans med SOSI-modellen. Både föreningar och kommuner kan inleda en samverkan som kan vara informell och användas oavsett ämne. Själva innehållet bygger på dialog med deltagarna. Mycket av verksamheten kan ha praktiska inslag, men också fördjupande samtal om värdegrundsfrågor. Tänk på att båda parter har ett regelverk/riktlinjer att förhålla sig till och att det krävs noggrannhet för att allt ska gå rätt till. Om det uppstår osäkerhet kring regelverken är det bättre att genomföra verksamheten som uppdrag eller projekt.

Sök kontakt med samverkanspart och gör inventering

Kontakta önskad samverkanspart och starta en dialog om samverkan. När ni hittat er samverkanspart, gör en gemensam inventering av vilken samhällsorientering och samhällsinformation som finns i kommunen. Diskutera vad ni vill åstadkomma med en samverkan.

Involvera kommunikatör och ledare

Involvera berörd samhällskommunikatör och ledare i dialogen om samverkan. Ska modellen fungera så behöver de som ska samverka i praktiken få förståelse för modellen och bli delaktiga i genomförandet.

Samhällsorientering och samhällsinformation

- Samhällsorientering (SO) genomförs av kommunerna enligt lagkrav, oftast på modersmålet. Lagen omfattar nyanlända mellan 18 och 64 år, som är folkbokförda i en kommun och har fått uppehållstillstånd. [Samhällsorientering](#)
- Samhällsinformation (SI) genomförs oftast av civilsamhällets organisationer som har en lång tradition av att lotsa asylsökande och nyanlända in i det svenska samhället. Samhällsinformation är ett brett begrepp och inte definierad på det tydliga sätt som SO är. SI kan genomföras av olika aktörer och i olika former, såsom folkbildning, uppdrag och i projektform.

Involvera deltagarna

Det är deltagarnas behov som är grunden till SOSI-modellen. Det gemensamma studiematerialet är utformat i dialog med både asylsökande och nyanlända men det är viktigt att vara lyhörd för nya behov under hela kursen. Ledaren, som ska planera och genomföra samhällsinformationen, måste ha kunskap om vad deltagarna behöver och vilka områden som är viktiga inledningsvis.

Vad är lätt, vad är svårt, vad vill de träna på i praktiken, vilka frågor vill de diskutera mer på djupet? Var noga med att alla kommer till tals. Det som kommer fram i samtalet mellan ledare och deltagare lägger grunden till den fortsatta planeringen.

Att lära tillsammans

Ledaren gör en övergripande planering utifrån deltagarnas behov inför starten av samhällsinformationen. Deltagarna ska kunna påverka innehållet under hela samhällsinformationen, så att lärandet växer fram utifrån deltagarna frågor och intressen. Det är ledarens uppgift att fånga upp dessa och få med dem till kommande träffar. En annan viktig uppgift för ledaren är att involvera alla deltagare i samtalen. På så vis kan deltagarna lära av varandra.

Frivilligt att delta

Det är viktigt att vara tydlig med att det är frivilligt att delta i samhällsinformationen. Gör tydlig avgränsning i tid och rum mellan samhällsorienteringen och samhällsinformationen.

Ledarens roll

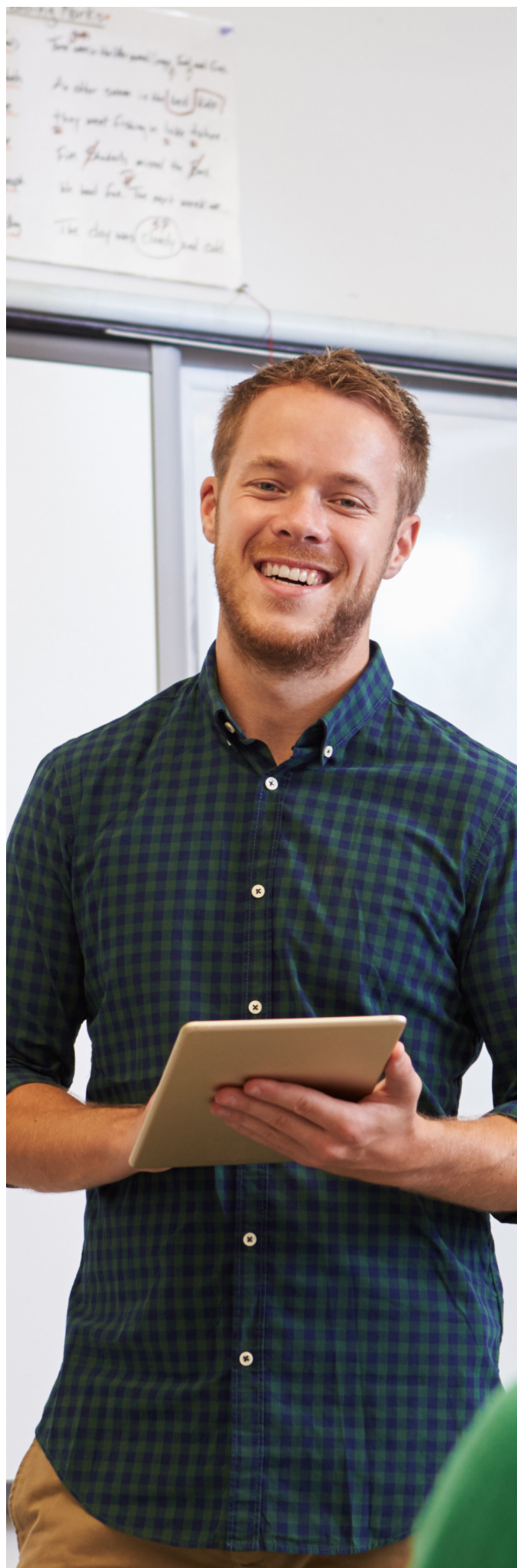
Ledarens främsta roll är att leda samtalet, och se till att skapa ett öppet samtalsklimat där alla kommer till tals. Om samhällsinformationen anordnas av ett studieförbund anordnar studieförbundet cirkelledarutbildningar för alla som ska hålla i studiecirkel.

Resursfördelning

SOSI-modellen innehåller inte något färdigt finansieringsförslag. Det är de samverkande parterna som måste komma överens om en resursfördelning som är korrekt utifrån respektive organisations regelverk och riktlinjer.

Tre olika alternativ för genomförande

- En förening kan genomföra verksamheten. Samverkan kan ske direkt mellan föreningen och kommunen, eller kan ett med föreningen samverkande studieförbund stötta föreningen med planering och exempelvis material.
- Ett studieförbund kan genomföra verksamheten. Samhällsinformationen ges då i enlighet med Folkbildningsrådets riktlinjer. Detta innebär bland annat att innehållet bygger på deltagarinflytande och att det är frivilligt att delta. Det är då studieförbundets arbetsplan som ligger till grund för den genomförda studieverksamheten. Det kan inte vara kommunens kursplan som används.
- Ett studieförbund eller ett studieförbund i samverkan med annan förening kan genomföra samhällsinformation som uppdrag eller projekt. Vid ett sådant upplägg bestämmer beställaren innehållet samt ansvarar för att verksamheten finansieras. Samverkan regleras i avtal/projektbeskrivning. Uppdrag/projekt kan användas för olika ämnen, inte bara samhällsinformation. Läxhjälp, språkundervisning och datakunskap är exempel på ämnen som förekommer i uppdrags-, eller projektform. Beställaren kan då exempelvis vara en kommun.



Studiehandledning för kursledare



Upplägg studiehandledning

För kursledare

Studiehandledningen är indelad i fem områden och varje område är sedan indelat i olika avsnitt. En studietimme beräknas vara 45 minuter. I tabellen kan du se hur tid och ämnen är fördelade. Oftast genomförs kurserna/studiecirkelarna med en träff och ett avsnitt per vecka, men det kan också vara mer intensivt eller mer sällan. Det är upp till ledaren och gruppen.

Tips

Under varje avsnitt finns förslag på frågeställningar, nyckelord, användbara webbsidor och tips på material. Under en del webblänkar finns det beskrivet vad du kan hitta på just den sidan, sök på webbsidan efter den angivna beskrivningen. De materialtips som finns under respektive avsnitt är samtliga gratis.

Studiematerial

Detta häfte är ett studiehandledningsmaterial för kursledarna i samhällsinformation. Utöver detta ingår i länets gemensamma baspaket för samhällsinformation även följande material.

- Korta filmer inom tio vardagliga områden som kan användas till att inleda en lektion med efterföljande diskussion. Fler filmer kommer att tas fram efterhand. ABF Kronoberg har producerat filmerna på olika språk och de är tillgängliga för alla på [ABF Kronobergs youtubekanal](#).
- En enklare sammanfattning av studiematerialets innehåll kommer att tas fram för eleverna under 2023.

De olika materialen används som komplement till varandra och kompletteras med fler efter hand.

Kapitel	Avsnitt	Tidsåtgång studietimmar
Familjen	Föräldrar och barn i Sverige	3
	Stöd i föräldraskapet	3
Allas lika värde	Jämställdhet och mänskliga rättigheter	3
	Rätten att inte utsättas för våld	3
Hälsa	Om du blir sjuk	3
Utbildning för barn och unga	Utbildning i Sverige	3
	Skolsystemet i Sverige	3
Arbete	Att arbeta i Sverige	3
	Att söka arbete i Sverige	3
	Att vara anställd i Sverige	3
	Sociala koder på arbetsplatsen	3
5 kapitel	11 avsnitt	33 studietimmar



Planering av utbildning

För kursledare

Som kursledare förväntas du planera vad ni ska ta upp och vilket material eller metod ni använder vid de olika tillfällena. Tänk på att involvera deltagarna i planeringen. På det viset fångar du bäst in vad de behöver just nu.

Som kursledare förväntas du också berätta om och förklara vad samhällsorientering är (se fakturaruta sidan 5) och när man kan delta i den undervisningen. Finns det i gruppen någon som har fått uppehållstillstånd och som därmed har rätt till samhällsorientering är det viktigt att hen får veta det. Hen kan anmäla sig genom att:

- kontakta kommunen där personen bor
- gå in på kronobergtillsammans.se och göra en digital anmälan

Obs! En person som går på samhällsorientering kan också vara med i samhällsinformationskurser.

Använd kronobergtillsammans.se

På kronobergtillsammans.se finns en kalender med aktiviteter samt en sida med krisberedskap på lätt svenska för den som är ny i Sverige och Kronoberg.

Inled med gruppövningar

Inled med övningar som bryter isen och får människor att börja prata med varandra. Får du gruppen att trivas tillsammans har du kommit långt redan.

Små grupper

Många har lättare att bli delaktiga i samtalet när man befinner sig i en mindre grupp. Försök hålla grupperna till 8-12 deltagare. Variera med gruppdiskussioner. På så vis kan alla komma till tals och samtalen kan fördjupas.

Möblera

Möblera i öar eller i cirkel så att deltagarna får ögonkontakt när de talar med varandra. Undvik skolsittning och biosittning, det är svårt att få igång ett samtal om man sitter med ryggen mot varandra.

Få med rörelseglädjen i lärandet

Ta med enkla träningsredskap och låt deltagarna köra några minuters lätta rörelse ett par gånger per studietimme. Det brukar vara uppskattat och många tycker att det blir lättare att hålla sig pigg under träffen.

Ta pauser

Under pauserna uppstår ofta viktiga samtal och en enkel fika kan bidra mer än vad man tror till djupare diskussioner. Planera in pauser i genomförandet.

Studiebesök

Boka in studiebesök så att deltagarna får chansen att besöka och ställa frågor till utbildningsanordnare, arbetsgivare, fackförbund, bibliotek, konsthallar, idrottsföreningar och kulturföreningar.

Prova-på-aktiviteter

Prova på att göra saker i praktiken. Åk buss eller tåg, gå till affären och apoteket, gå till biblioteket och låna en bok, lär er hjärt- och lungräddning, ta en promenad i närmsta fritidsområde och prata om allemansrätten.

Bjud in föreläsare

Bjud in polisen, vårdcentralen, räddningstjänsten, kommunens hyresbolag, länsstyrelsen, lokalföreningar, kulturinstitutioner etc. Anordna i små grupper så att det blir lika mycket samtal som föreläsning.

Bjud in förebilder

Bjud in människor som själva varit nyanlända i Sverige och som vill berätta om sin tid som nyanländ och hur vägen in i samhället har sett ut för hen. Kanske personen kan berätta om hur det är att studera, arbeta, vara föreningsaktiv och/eller vara förälder i Sverige.

Fördjupade samtal

Använd samtalskort för att tala om ämnen som kan uppfattas som svåra, till exempel jämställdhet, sex och samlevnad, preventivmedel, hbtq-frågor och föräldraskap. Det finns också studie-material som är bra att använda vid samtalsämnena som kan vara känsliga.

1. Familjen

Föräldrar och barn i Sverige

Att vara förälder i ett nytt land ställer stora krav på föräldrarna. De behöver ha kunskap om det nya samhället samt förstå lagar, normer och traditioner. Allt detta behövs för att kunna skapa en trygg miljö för sina barn i det nya landet

Barnen lär sig ofta språket snabbare än föräldrarna, vilket gör att de ibland får bära ett stort ansvar genom att vara en bro mellan sina föräldrar och samhället. Det händer att barnen tar rollen som tolk och hjälper sina föräldrar i kontakten med olika myndigheter, sjukvården och skolan. Barnen behöver få vara barn i det nya samhället, istället för att ta ett vuxenansvar och därmed få en förändrad relation till sina föräldrar.

Vårdnadshavare

Lagen som beskriver vilket ansvar föräldrar och vårdnadshavare har för sina barn heter Föräldrabalken och började gälla 1950. På den tiden bestod nästan alla familjer i Sverige av en mamma, en pappa och ett eller flera barn. Det påverkade hur man skrev lagen. I dag kan familjer se olika ut och barn kan bli till på olika sätt. En familj kan till exempel bestå av fler föräldrar än två, men enligt lagen kan ett barn bara ha en eller två juridiska föräldrar.

Vårdnadshavare är oftast barnets föräldrar och det är de som, enligt lagen, har det juridiska ansvaret för att ta hand om barnet tills det fyller 18 år. Vårdnadshavare är också skyldiga att försörja barnet fram till det fyller 21 år om det studerar på gymnasienivå.

Det finns olika vårdnadstyper att ta hänsyn till:

- **Gemensam vårdnad:** Vårdnadshavarna har ett delat ansvar för sitt barn och måste tillsammans bestämma om det som handlar

om barnet. Bor vårdnadshavarna inte ihop så har de ändå samma rättigheter och skyldigheter. De har rätt att få samma information om barnet från förskola, skola, sjukvård, socialtjänst, polis, och så vidare. Om vårdnadshavarna är gifta när barnet föds så får de automatiskt gemensam vårdnad om barnet.

- **Ensam vårdnad:** Är föräldrarna inte gifta, eller om de båda är kvinnor, får den som har fött barnet automatiskt ensam vårdnad om det. Det finns här bara en vårdnadshavare som har det juridiska ansvaret för barnet. Ogifta par kan fylla i ett papper om vem som är den andre föräldern till barnet. Det gör man hos familjerätten i den kommun man bor i. De kan också ansöka om gemensam vårdnad.

Båda föräldrarna är ansvariga för sina barn

Det är viktigt att båda föräldrarna engagerar sig och är delaktiga i alla beslut som rör barnets liv under hela uppväxten, från födseln tills barnet blir myndigt vid 18 års ålder. Ett gemensamt ansvars-tagande gör att barnet får en starkare relation till sina vårdnadshavare.

Relationen som vårdnadshavarna har till varandra efter att man flyttat till ett nytt land kan påverka barnet både positivt och negativt. Därför är det särskilt viktigt att diskutera vardagen och föräldraskapet som i sin tur stärker föräldrarnas relation till varandra.

Det finns ofta många andra vuxna runt barnet som är viktiga för barnets hälsa och välmående. Skolpersonal, tränare, föräldrarnas vänner, far- eller morföräldrar och andra släktingar är exempel på vuxna som kan ha en stor påverkan på barnets liv.



Att uppfostra ett barn

Vad innebär det att vara en förälder eller en närstående vuxen i barnets liv? Det är inte det enklaste uppdraget, mycket kan hända som gör att vårdnadshavare behöver stöd. Det kan till exempel vara stress, barnens behov, krav som ställs av andra runt omkring eller svåra händelser som gör att livet blir mer komplicerat. Men ingen är felfri och ingen kan alltid vara den bästa föräldern. Å andra sidan är det mycket viktigt och veta att barnet behöver dig som vuxen i sitt liv för att kunna:

- känna trygghet och kärlek. Detta har stort betydelse för barnets beteende, självförtroende och självkänsla. Barn som får en trygg och kärleksfull uppfostran klarar dessutom skolan enklare och mår ofta bättre som vuxna.
- få den vägledning som det behöver. Som vårdnadshavare har du en viktig uppgift att vägleda barnet genom dess liv. Men du får aldrig förbjuda eller tillåta något som strider mot barnets rättigheter.
- hantera sina känslor. Som en vårdnadshavare får du tillåta eller förbjuda barnet att göra vissa saker men du måste kunna förklara varför och hjälpa barnet att förstå och hantera sina känslor.
- delta i olika aktiviteter: både barn och vuxna mår bra av att delta i olika aktiviteter. Därför är det viktigt att barnet får delta i aktiviteter som anordnas av skolan eller andra verksamheter i samhället. Bland annat BVC och bibliotek erbjuder gratisaktiviteter för föräldrar så att barnet/barnen kan få träffa andra barn i trygga och inkluderande miljöer.

Barnets liv

Barnet behöver ha gränser, tydliga rutiner och regler som organiserar vardagen och samtidigt anpassas efter barnets personlighet, ålder och mognad. Rutiner och regler kan handla om bland annat dataspel, skolarbete, tandborstning, motion och måltider. Gränser kring alkohol och tobak behövs när barnet blir äldre.

Samtal och diskussioner om barnets vardag är också en viktig rutin för barnets positiva utveckling. Fråga gärna ditt barn om vardagen och var uppmärksam på om hen är ensam eller osams med kompisar, eller om hen har något annat bekymmer i sitt liv. Tveka inte att inleda stöttande samtal.

Rätt till föräldraledighet

Med föräldraledighet menas att vårdnadshavaren är ledig från studier, arbete eller från att söka arbete för att ta hand om sitt barn. Då kan vårdnadshavaren söka föräldrapenning från Försäkringskassan under den tiden. Föräldraledighet gäller såväl mammor som pappor, men det är fler kvinnor än män som är föräldralediga. För att uppmuntra männen att ta ut sina dagar får de föräldrapenningdagar som inte går att överlåta till den andra vårdnadshavaren. Men skulle vårdnadshavaren vara ensam så har hen rätt till alla föräldrapenningdagarna.



Rätt till Föräldrapenning

Den som är hemma med sitt barn i stället för att arbeta, söka arbete eller studera kan få föräldrapenning under en viss tid om personen:

- är förälder till barnet eller har vårdnaden om barnet
- är gift eller sambo med barnets föräldrar
- är hemma med sitt barn i stället för att arbeta, studera eller söka arbete
- är försäkrad i Sverige, vilket man oftast är om du bor eller arbetar här
- om barnet är bosatt i Sverige eller bor inom EU/EES eller Schweiz

Att bli gammal i Sverige

I Sverige finns ingen fast pensionsålder. Man har rätt att gå i pension tidigast vid 63 år och kan jobba som längst fram till 69 år. Ju längre man arbetar desto mer pension får man ut i månaden. Äldre personer har rätt att få hjälp med till exempel städ, mat och medicin för att kunna bo kvar i sina hem. För de som trots det inte längre klarar att bo hemma finns särskilda äldreboenden. Det är samhällets skyldighet att äldre personer får den hjälp som de behöver och vill ha.

Det finns också olika stöd för gamla människor och intresseorganisationer att delta i, till exempel PRO (Pensionärernas Riksorganisation) och SPF (Sveriges Pensionsförbund)

Tips på webbplatser

www.regionkronoberg.se

- barnets rättigheter och föräldrastöd

www.forsakringskassan.se

- förälder

www.foraldraskapsstod.kronobergtillsammans.se

Material

[Livsviktig kunskap - familjen](#)

- film om familjen av ABF Kronoberg, tio minuter lång.

www.informationsverige.se/sv

- att bilda familj och leva med barn i Sverige

www.regionkronoberg.se

- barnets rättigheter

- diskussionsmaterial

www.webbutik.abf.se

- Pappa kom hem 2.0

Nyckelord

Föräldrar

Vårdnadshavare

Ansvar

Barnets liv

Uppfostra ett barn

Föräldraledighet

Förslag på frågeställningar

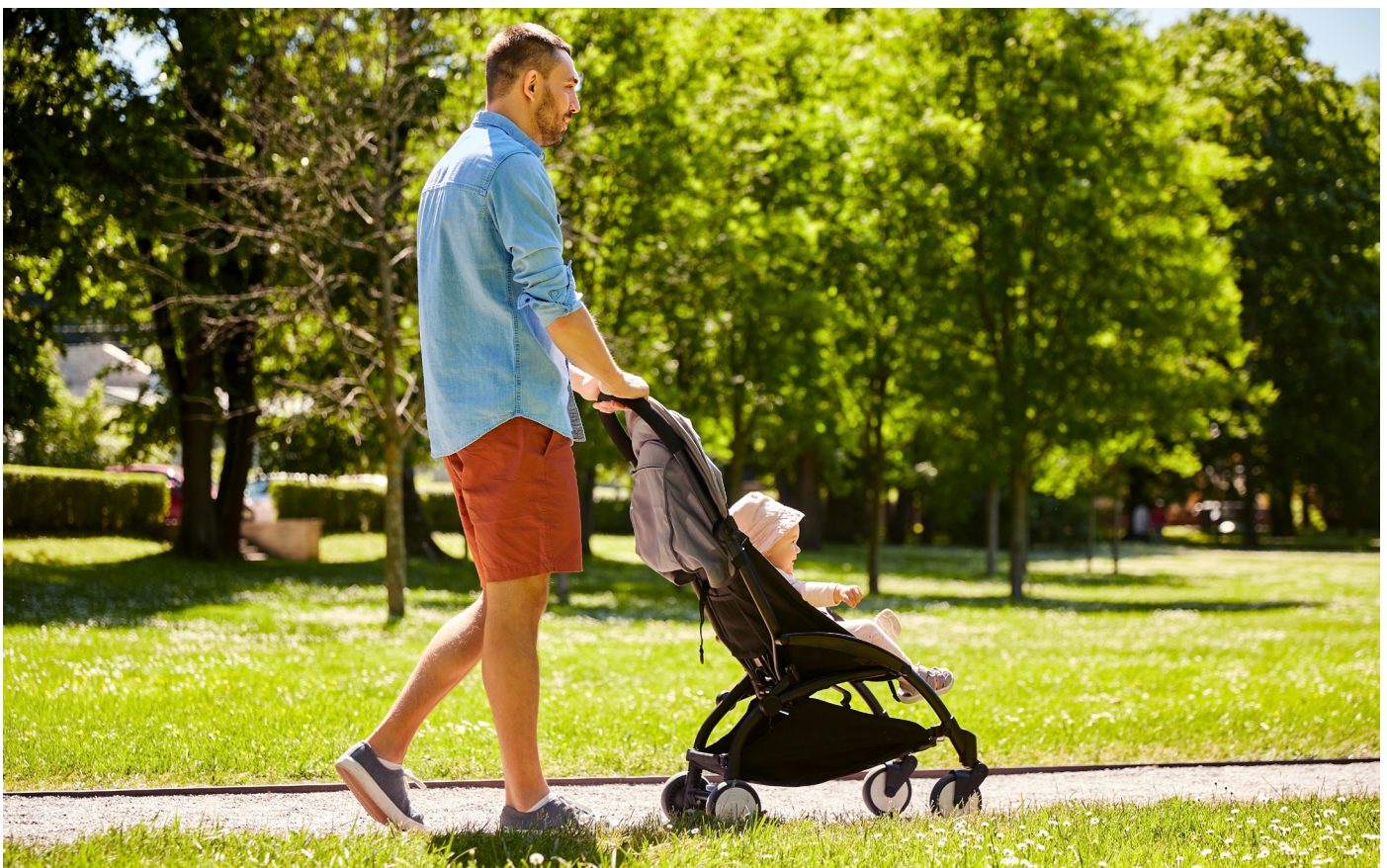
Vem är det som tar hand om barnen i hemlandet?

Hur ser mammarollen respektive papparollen ut i ditt land?

Vad ser du för skillnader mellan att vara förälder i Sverige och i ditt hemland?

Hur kan en delad föräldraledighet leda till mer jämställdhet?

Hur ansöker man om föräldrapenning?



Stöd i föräldraskapet

Socialtjänstens uppgift är framför allt att ge föräldrar den hjälp och det stöd som de behöver för att kunna ta hand om sitt barn. För den som tycker att det finns något som är svårt att hantera som förälder är det klokt att kontakta socialtjänsten för rådgivning och hjälp. Att vårdnadshavare och socialtjänsten kan lita på varandra är viktigt i detta fall.

Socialtjänsten arbetar även med att skydda både barn och vuxna som utsätts för våld eller övergrepp. Samtidigt stöttar de familjer där någon av föräldrarna mår psykiskt dåligt eller har någon typ av missbruk. Hjälpen och stödet kan erbjudas på många olika sätt. En familj som mår dåligt av konflikter mellan föräldrarna kan till exempel få stöd i sin roll som förälder antingen genom enskilt samtal eller i grupp. Skulle det handla om barnen finns det möjlighet att få en kontaktperson eller anordna en träff med andra barn i samma situation.

Kontakt med socialtjänsten

Man kan själv kontakta socialtjänsten i sin hemkommun, om man känner sig i behov av stöd och berätta om sin situation. Information om hur man kontaktar socialtjänsten ska finnas på kommunens webbplats.

Orosanmälan

Alla som misstänker att ett barn behandlas illa kan anmäla det Socialtjänsten. För förskole- eller skolpersonal är det en plikt att skicka in en orosanmälan om de misstänker att ett barn utsätts för våld. En anmälan betyder inte att man anmäler en förälder utan att man anmäler sin oro kring barnets situation. Vill man bara ställa frågor om något i ett barns situation, kan det räcka med att göra det utan att avslöja barnets namn.

Vad händer sen?

Socialtjänsten gör en utredning om barnets situation och bedömer om barnet behöver skydd eller stöd. Utredningen görs i samarbete med föräldrarna och barnet, och det kan också finnas ett behov att prata med andra som finns i närheten av barnet såsom släktingar eller lärare.

Vad får socialtjänsten berätta?

Socialtjänsten har ett stort ansvar för att skydda all information som sägs och som framkommer i utredningen, det kallas för sekretess. Vårdnadshavare har normalt rätt att veta allt som handlar om deras barn, men om det skulle framkomma något som utsätter barnet för en allvarlig risk har socialtjänsten rätt att inte berätta. Äldre barn kan själva bestämma om vårdnadshavare ska få veta eller inte; ju äldre barnet är desto mer bestämmer det själv i sådana situationer.

Stöd om barnet inte kan bo kvar hemma

Barnet kan behöva bo någon annanstans för en viss period om socialtjänsten bedömer att det inte fungerar att bo hemma. Barnet kan till exempel bo hos en annan familj; familjehem, eller

på ett hem för vård och boende; HVB. I sådana fall, och för att det ska bli så bra som möjligt för barnet, har vårdnadshavarna rätt till stöd från socialtjänsten genom att få hjälp i att förbättra och utveckla sitt föräldraskap.

Lagen om vård av unga (LVU)

LVU är en lag som finns för att skydda barn och ungdomar, yngre än 21 år, från att fara illa. Med stöd av denna lag kan socialtjänsten placera barnet i ett familjehem mot både barnets och föräldrarnas vilja i det fall barnet har det mycket dåligt hemma eller om hen riskerar hamna i riktigt skadliga situationer.



Tips på webbplatser

www.socialstyrelsen.se

- Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU
- Barn och unga i socialtjänsten

www.kollpasoc.se

Koll på soc är en webbplats som riktar sig till äldre barn och erbjuder information och svar på riktiga frågor från barn. Texterna är skrivna på enklare svenska för att hjälpa barn och unga förstå vad Socialtjänsten är för något.

www.foraldraskapsstod.kronobergtillsammans.se

- En plattform för alla som arbetar inom kommun, region och civilsamhälle i Kronobergs län.

Nyckelord

Barnkonventionen

Socialtjänsten

Stöd

Orosanmälan

LVU

Förslag på frågeställningar

Vilken roll har socialtjänsten socialtjänsten och vad gör de?

Kan religion vara ett skäl till att ett barn omhändertas?

Vad tycker du om LVU lagen?



2. Allas lika värde

Jämställdhet och mänskliga rättigheter

Oavsett hudfärg, religion, sexuell läggning eller funktionsvariation har alla människor lika värde och samma rättigheter.

I Sverige innebär det bland annat att kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla områden i livet. Jämställdhetsarbete syftar till att kvinnor såväl som män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

- En jämn fördelning av makt och inflytande
- Ekonomisk jämställdhet
- Jämställd utbildning
- En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet
- Jämställd hälsa
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Mänskliga rättigheter grundar sig på idén om att alla människor har rättigheter som är lika för alla, oavsett kön, sexuell läggning, kultur, etnicitet eller andra saker som kan göra att man skiljer sig från andra människor.

Alla rättigheter är lika betydelsefulla men det kan vara viktigt att särskilt ta upp vissa rättigheter för klargörande och diskussion.

Skyddande lagstiftning

Diskrimineringslagen (2008:567) ska motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter.

Det finns sju diskrimineringsgrunder som omfattas av lagens

diskrimineringsförbud: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.

HBQTI

Denna förkortning står för olika sexuella läggningar.

- H: Homosexuella personer.
- B: Bisexuella personer.
- T: Transpersoner.
- Q: Queer personer.
- I: Intersexpersoner.

HBQTI-personers lika rättigheter och möjligheter

I många delar av världen är det inte självklart att mänskliga rättigheter omfattar HBQTI-personer. Det finns exempelvis fortfarande länder med en lagstiftning som innebär dödsstraff för homosexualitet.

Det finns utmaningar i Sverige också men en rad reformer har genomförts som bidragit till att stärka HBQTI-personers rättigheter. Oavsett sexuell läggning eller könsidentitet förbjuds all särbehandling eller diskriminering mot HBQTI-personer. Det återstår dock vissa utmaningar och arbetet måste fortsätta så att HBQTI-personer ska kunna leva ett liv där deras rättigheter och identiteter alltid möts med respekt.



Rätten att inte utsättas för våld

Våld inom partnerrelationer samt inom syskonrelationer och andra familje- och släktrrelationer är förbjudet i Sverige. Den vanligaste formen av våld i nära relation är en man eller pojke som utövar våld mot en kvinna eller flicka som han har eller har haft ett förhållande med.

Våld mot barn

Våld mot barn är förbjudet i alla situationer sedan många år tillbaka.

- På 1930-talet i Sverige började läkare och barnpsykologer förstå vad det innebar för barn att utsättas för våld och behandlas illa. Våld påverkar barn såväl fysiskt som psykiskt och utsätter det för allvarliga kränkningar. Agan (att slå sitt barn) var då en vanlig del av barnuppfostran i Sverige.
- 1958 infördes förbud mot våld i svenska skolor.
- 1979 var Sverige det första landet i världen som förbjöd våld mot barn, både i hemmet och i skolan.

Barnäktenskap

Äktenskap där någon eller båda är under 18 år är förbjudet. Ett sådant äktenskap är alltså olagligt och är ett brott i Sverige. Föräldrar/vårdnadshavare som tvingat ett barn att gifta sig kan dömas till fängelse. När det händer i Sverige är det vanligt att barnet har skickats bort till ett annat land, oftast till hemlandet, och tvingas till äktenskap. En stor del av bortgifta är flickor.

Könsstympning

Könsstympning (omskärelse) av flickor och kvinnor är förbjudet. Om man är bosatt i Sverige är det även olagligt att genomföra könsstympningen utomlands.

I Sverige har ledare inom de flesta trossamfund inklusive Sveriges Imamråd gemensamt tagit avstånd från traditionen i alla dess former.

Förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor hör oftast samman med så kallad hederskultur.

Vad är hedersrelaterat våld och förtryck?

Hederskultur tar sig olika former och kan definieras på olika sätt, det kan till exempel handla om att ha makt över någon annan genom att till exempel begränsa personens möjlighet att bestämma över sin kropp eller sitt liv. Det kan också handla om att bestämma över giftermål eller sättet att klä sig. Hederskultur kan, i värsta fall, även leda till hedersmord. Detta förtryck och våld sker oftast mot barn och kvinnor av män i familjen eller släkten.

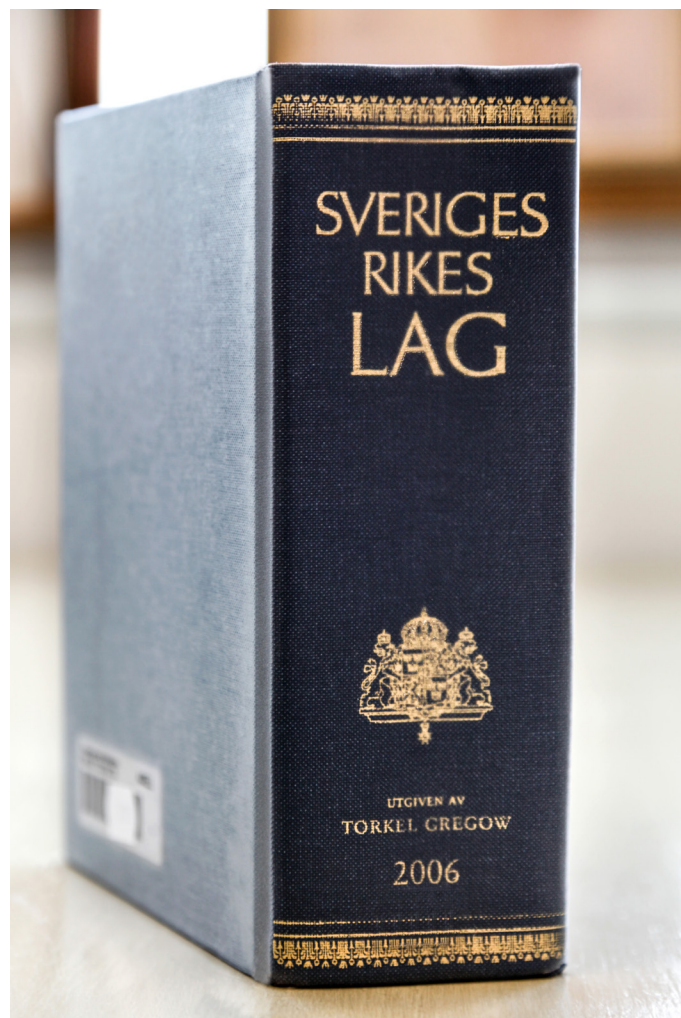
Hederskulturens syfte är att upprätthålla vissa gemensamma normer och värderingar inom familjen eller släkten. Inom familjen är en strikt kontroll över flickors och kvinnors sexualitet nödvändig för att upprätthålla familjens anseende. Familjens anseende och status är beroende av flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Synen på att mäns och familjers heder hänger ihop med kvinnors och flickors sexuella beteende hör också samman



med förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor.

Yttrandefrihet

I Sverige har man rätt att säga nästan vad man vill och man har rätt att uttrycka sin åsikt i radio, i tv eller i demonstrationer. Detta gäller även utländska medborgare. I grundlagen om yttrandefrihet står det om dessa rättigheter. Där står också vad som inte är tillåtet, till exempel att hota någon med våld och diskriminera.



Tips på webbplatser

HBTQI

www.youmo.se

www.rfsl.se

www.do.se Diskrimineringsombudsmanen

Jämställdhet

www.jamstalldhetsmyndigheten.se

www.kvinnojourenblenda.se Kvinnojouren Blenda

www.kvjmartas.se Kvinnojouren Märta

Mänskliga rättigheter

www.redcross.se

www.raddabarnen.se

– vi kämpar för barns rättigheter

www.fn.se

– vi utbildar och informerar inom FN- relaterade frågor

www.informationsverige.se

– Sverige, en demokrati och rättstat

Socialstyrelsen.se

– Könsstympning och omskärelse av flickor och kvinnor

Material

[Livsviktig kunskap - våld i nära relationer](#)

Film om våld i familjen på ABF Kronobergs youtubekanal

informationsverige.se

– Individens rättigheter och skyldigheter

raddabarnen.se

– Skolmaterial om barns situation

fn.se

– Skolmaterial portal - Skolmaterial om mänskliga rättigheter

Nyckelord

Jämställdhet

Homosexuell

Hederskultur

Rättigheter

Bortgift

Förslag på frågeställningar

Vad tycker du om hederskultur?

Vilka rättigheter har hbtqi-personer?

Hur ser jämställdheten ut i hemlandet jämfört med Sverige?

Vad är för skillnad mellan jämställdhet och jämlikhet?

Vad innebär det att Sverige har en diskrimineringslag?

Är det tillåtet att slå barnen i hemlandet och vad tycker du om detta?

3. Hälsa

Om du blir sjuk

Kontakta din vårdcentral om du blir sjuk. Du får prata med en sjuksköterska och beskriva hur du mår. Därefter får du antingen råd om hur du ska göra eller tid hos en läkare eller annan yrkeskategori som bedöms lämplig, som till exempel fysioterapeut. Den som har råkat ut för en allvarlig olycka eller plötslig och svår sjukdom kan besöka en akutmottagning på ett sjukhus direkt utan remiss. Akutmottagningen är alltid öppen. Det är vårdpersonalen som avgör om du är i behov av akut vård eller inte. Du kan alltid ringa 1177 för att få veta vart du ska vända dig.

Boka tid hos läkare

När du behöver träffa en läkare eller tala med en sjuksköterska ringer du din vårdcentral tidigt på morgonen. Då får du en telefontid senare under dagen och kan förklara ditt problem. Sjuksköterkan avgör om du behöver träffa en läkare. Det går oftast inte att boka tid längre fram och det går oftast inte att gå till vårdcentralen för att boka en tid. Det är bara när du plötsligt blir allvarligt sjuk som du ska åka till akuten. Där kan väntetiden vara lång.

Rätt till tolk

Är det svårt för dig att förstå svenska? Har du tal- eller hörsel-skada? Vid besök på vårdcentral, tandvårdcentral eller sjukhus kan du få hjälp på en språktolk, men du ska säga till före besöket så att vårdpersonalen kan beställa en tolk. Tolken kan vara med på plats eller via telefon, väljs av vårdpersonalen och kostar inget för de som söker vård. Det är alltid bättre att anlita vårdens tolkar men väljer du att ha en egen tolk med dig står du själv för kostnaderna.

Tystnadsplikt för tolk och vårdpersonal

Sjukvårdspersonal och tolkar har tystnadsplikt. Det innebär att de inte får lämna ut uppgifter om dig till någon annan person eller myndighet utan att få ditt medgivande.

På vårdcentralen

Du får hjälp av en läkare, sjuksköterska eller annan person med relevant vårdutbildning, som bedömer din hälsosituation. Ibland hänvisas du till en specialist som finns på plats. Du kan också bli remitterad till en specialist utanför vårdcentralen.

Avgift för sjukvård

Du får oftast betala en avgift när du besöker vården. Hur mycket du får betala beror bland annat på vilken typ av vård du får. Vissa besök i vården är avgiftsfria. Det finns också en gräns för hur mycket du behöver betala för vård, det kallas för högkostnads-skydd.

Obs! Avgifter för sjukvård och medicin är inte samma för asylsökande vuxna – se längre ner under rubriken Vård om du är asylsökande eller saknar tillstånd för att vistas i Sverige!

Recept och mediciner

På apoteken kan du köpa olika sorters mediciner och andra hälsoprodukter. När en läkare har skrivit ut ett recept finns det elektroniskt hos alla apotek. Medicinen kan därför hämtas ut på vilket apotek som helst. När du hämtar ut din medicin får du information om hur den ska användas.

Graviditet och förlossning

Till Mödravårdcentralen, MVC, kan du gå under hela din graviditet för att kontrollera att allt är normalt med både mamma och barn. Det är helt kostnadsfritt. MVC har också informationsmöten om graviditeten, förlossningen och amning. Pappan till det väntade barnet är också välkommen att följa med på dessa besök och möten.

Små barns hälsa

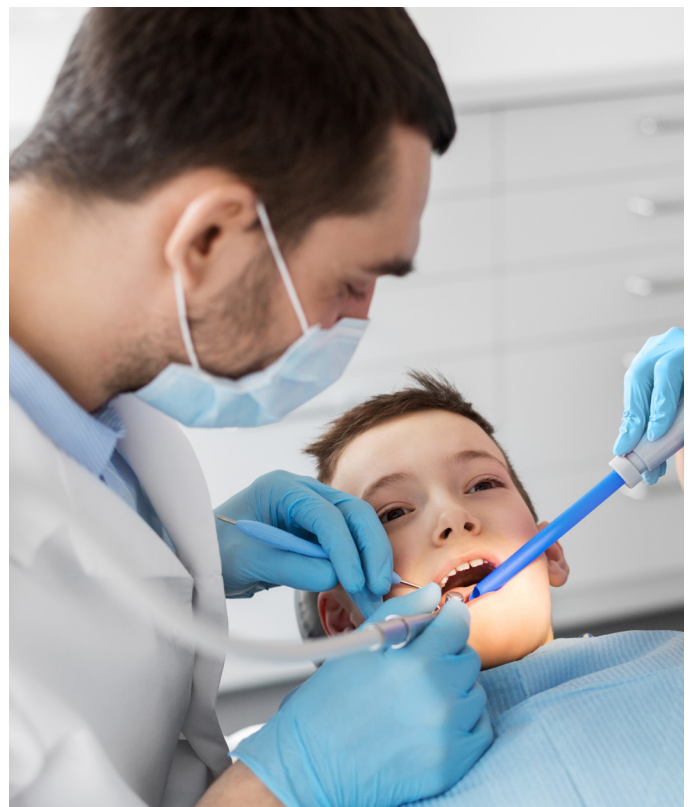
Efter födseln kallas föräldrar och barn regelbundet till Barnavårdscentralen, BVC, där de får medicinska undersökningar, vaccinationer, råd om mat och daglig omsorg, med mera fram tills barnet börjar i skolan.

Kostnadsfri vård för barn och unga

Vården är vanligtvis kostnadsfri för unga under 20 år.

Kostnadsfri vård gäller till exempel på:

- ungdomsmottagningar



- vårdcentraler
- sjukhus
- tandvård

Vuxna betalar för sina besök hos tandvården. För barn och ungdomar är all tandvård kostnadsfri till och med sista december det året du fyller 23 år.

Avgifter för tandvård är inte samma för asylsökande vuxna och skyddsbehövande enligt massflyktsdirektivet – se längre ner under rubriken Vård om du är asylsökande eller saknar tillstånd för att vistas i Sverige!

Psykisk ohälsa

Psykisk ohälsa är ett brett begrepp, och det vi menar är hur det kan kännas när du mår dåligt inuti. Att känna oro, vara ledsen eller stressad kan vara tecken på psykisk ohälsa. Andra kan få fysiskt ont och känna sig spända i kroppen eller ha problem med sömnen eller magen. Vissa kan få problem med sitt minne eller att koncentrera sig.

Psykisk ohälsa kan också handla om psykiska sjukdomar, neuropsykiatriska funktionsvariationer (till exempel autism och ADHD) och andra psykiska besvär som påverkar ditt dagliga liv och hur du mår.

Större risk för psykisk ohälsa

Människor som har flytt från sitt hemland har större risk att drabbas av psykisk ohälsa än de som är födda i Sverige. Att lämna sitt hemland innebär inte bara att lämna en geografisk plats utan ofta också sitt språk, sin bakgrund, kultur och sitt sociala nätverk. I det nya landet ska du förutom att hantera tidigare upplevelser också lära dig ett nytt språk, försöka hitta jobb, bostad, utbildning och vänner.

Även om du mår bra när du först kom hit så kan en lång asylprocess, ensamhet, ekonomisk osäkerhet och andra saker göra att du börjar må dåligt flera år efter att du kom till Sverige.

Det finns hjälp att få

Oavsett vad du har för besvär kan du söka hjälp på en vårdcentral som oftast erbjuder dig någon typ av stöd eller behandling. Det kan exempelvis vara rådgivning, samtalsstöd, medicin vid behov, hjälp med att förändra dina hälsovanor, eller annat. Det finns också olika organisationer som kan erbjuda rådgivning och samtalsstöd, såsom Röda Korsets traumacenter.

Vård om du är asylsökande eller har fått skydd enligt massflyktsdirektivet

Som vuxen har du rätt till sjukvård och tandvård som inte kan vänta. Barn under 18 år erbjuds också hälso- och sjukvård samt tandvård precis som alla andra barn i den region de bor i.

I kontakt med sjukvården

När du söker vård ska du uppge ditt namn, födelsedatum, adress och telefonnummer om du har ett. Som asylsökande ska du också visa ditt LMA-kort eller bevis på mottagen ansökan om asyl om du har ett sådant. Det gäller även barn.

Har du inte hunnit få ditt LMA-kort så ska du visa upp ditt bevis på att du har ansökt om asyl.

Som skyddsbehövande enligt massflyktsdirektivet ska uppehållstillståndskortet kunna uppvisas. Första gången du söker vård får du ett reservnummer. Spara numret. Du kan behöva det om du söker vård igen. Om du har fått ett reservnummer tidigare och inte har kvar det ska du uppge namn och födelsedatum.



Kostnad i vården för vuxna asylsökande och skyddsbehövande enligt massflyktsdirektivet

1177 vårdguiden har på sin webbplats gjort en lista över alla kostnader som dessa debiteras för. Nedan ser du några kostnadsexempel.

- Besök hos läkare på en vårdcentral kostar högst 50 kr
- Vård med inläggning på sjukhus är utan kostnad
- Läkemedel på recept kostar högst 50 kronor
- Läkemedel som inte ingår i läkemedelsförmånen, till exempel hostmedicin, kostar fullt pris
- För vuxna kostar en behandling hos en tandläkare 50 kronor om det är tandvård som inte kan vänta. Behandlingen ska ske hos Folk tandvården eller hos tandläkare som regionen har avtal med.

Asylsökande ska via upp LMA-kort och skyddsbehövande enligt massflyktsdirektivet ska visa uppehållstillståndskortet när medicin hämtas på recept. Då betalar du en lägre avgift för de flesta mediciner som en läkare har sagt att du behöver.

Det finns en övre gräns för hur mycket du som asylsökande betalar för medicin på recept. Om du inom sex månader kommer upp i en viss summa för sjuk- och tandvård samt receptbelagd medicin kan du ansöka om bidrag från Migrationsverket för de utgifter som överstiger den summan.

Hälsoundersökning för barn och vuxna

Alla asylsökande samt alla skyddsbehövande enligt massflyktsdirektivet får göra en kostnadsfri hälsoundersökning så snart som möjligt efter ankomsten till Sverige. Den som vistas i landet utan tillstånd ska få erbjudande om en kostnadsfri hälsoundersökning när personen söker vård.

Under hälsoundersökningen får du frågor om din hälsa, en sköterska eller läkare tar prover för att se om du har någon sjukdom som behöver behandlas och informerar dig om hur vården fungerar.

Allmänna rättigheter vid funktionsnedsättning

Om du har en nedsatt funktionsförmåga som påverkar dig fysiskt, psykiskt eller intellektuellt kallas det för att ha en funktionsnedsättning, till exempel rörelsenedsättning, tillfälliga skador, ADHD och autism.

Den som har en funktionsnedsättning har samma rättigheter att delta i samhällslivet som alla andra. Barn med funktionsnedsättning ska till exempel gå i skolan som alla andra barn. All form av diskriminering på grund av funktionsnedsättning är förbjuden.

För att göra det möjligt att leva på jämlika villkor finns flera stöd för personer med funktionsnedsättning. Genom Försäkringskassan kan du få ersättningar för exempelvis anpassning av bostad och bil samt ekonomiska ersättningar. Inom hälso- och sjukvården kan du få stöd genom habilitering och hjälpmedel och

genom Arbetsförmedlingen hjälp till ett anpassat arbete.

Den som har en omfattande funktionsnedsättning kan ansöka om stöd för att kunna leva ett så gott och självständigt liv som möjligt. Det finns en lag, LSS eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, som säkerställer detta. Det kan handla om att få hjälp hemma eller att få bo i ett särskilt boende.

Begränsade rättigheter

Asylsökande eller skyddsbehövande enligt massflyktsdirektivet har inte rätt till allt stöd som finns. Under asylprocessen samt under tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet finns följande stöd:

- Du kan få hjälp att prata med Migrationsverkets handläggare när du ansöker om asyl.
- Du har rätt till ett särskilt anpassat boende.
- Du har rätt till stöd som gör det lättare för dig att komma in i det svenska samhället om du får uppehållstillstånd.

Det finns också organisationer som ger stöd till enklare hjälpmedel, till exempel för dusch, toalett, stöd och förflyttning. Funkibator förening är exempel på en sådan organisation. Kommunernas hjälpmedelscentral kan bistå med större hjälpmedel.

Tips på webbplatser

www.1177.se

www.regionkronoberg.se

www.migrationsverket.se

- Hälso- och sjukvård för asylsökande

Psykisk hälsa

www.hjarnkoll.se

- För dig som flytt eller migrerat

www.mind.se

www.funkibator.se

Material

[Livsviktig kunskap - hälsa](#)

Film om hälsa på ABF Kronobergs youtubekanal

Nyckelord

Vården

Vårdcentralen

LMA-kort

Akuten

Rättigheter

Recept

Förslag på frågeställningar

Vad gör du om du eller ditt barn blir sjuk i Sverige? Skiljer det sig från hur du gjorde i hemlandet?

Hur kontaktar man vårdcentralen?

Hur och var hämtar du ut ett recept?

Vad är psykisk ohälsa?

4. Utbildning för barn och unga

Utbildning i Sverige

Alla barn, även asylsökande barn, har rätt till utbildning i förskola, förskoleklass, grundskola, specialskola och fritidshem. De har också rätt att gå i gymnasieskola om de påbörjar studierna innan de fyller 18 år.

Om barnet har uppehållstillstånd och är folkbokförd i en kommun har det rätt att påbörja studier på gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan till och med det första kalenderhalvåret det år du fyller 20 år.

Skolplikt

Har barnet uppehållstillstånd och är folkbokförd i en kommun har det skolplikt. Skolplikt innebär att barnet måste gå i skolan om det inte finns ett giltigt skäl att inte göra det. Skolplikten börjar på höstterminen det år barnet fyller sex år. Motsvarande skolplikt finns inte för asylsökande eller skyddsbehövande barn enligt massflyktsdirektivet, men de har rätt att gå i skolan.

Kommunen är skyldig att erbjuda plats i skolan eller erbjuda plats i gymnasieskolan så snart som möjligt.

Kartläggning i grundskolan

När barnet börjar på grundskolan ska skolpersonalen, med hjälp av en tolk, kartlägga vad det kan sedan tidigare. I kartläggningen tas hänsyn till barnets ålder, förkunskaper och personliga förhållanden. Inom två månader från det att barnet börjat i skolan ska rektorn bestämma i vilken årskurs och klass barnet ska gå. Kartläggningen används för den fortsatta planeringen av barnets undervisning.

Kartläggning i gymnasieskolan

Det är frivilligt att gå gymnasieskola men om man gör det ska lärarna göra en fortlöpande bedömning av kunskaperna. Bedömningen ligger till grund för elevens fortsatta undervisning precis som den gör på grundskolenivå.

I gymnasieskolan kan man läsa olika nationella program eller introduktionsprogram. På de nationella programmen finns det yrkesprogram och högskoleförberedande program.

Förberedelseklass

I förberedelseklass får barnen undervisning i olika ämnen och samtidigt lär de sig grunderna i svenska språket. De erbjuds undervisning i förberedelseklass under högst två år innan de följer med i den vanliga undervisningen i den ordinarie klassen. Eleverna erbjuds inte all undervisning i denna klass. Hur stor del av undervisningen som ska ske där och hur stor del som ska ske i ordinarie klass är olika för olika elever. Det är rektorn på skolan som bestämmer hur undervisningen ska organiseras.

Läraren ska bedöma elevens kunskaper i de olika ämnena hen läser i förberedelseklassen. När läraren bedömer att eleven klarar att delta i ett ämne inom ordinarie klass ska det börja delta i den undervisningen istället.

Svenska som andraspråk

I grundskolan kan eleverna få undervisning i ämnet svenska eller svenska som andraspråk. De som inte har svenska som modersmål erbjuds att läsa svenska som andraspråk om läraren och rektorn tycker att eleven har behov av det. Detta gäller även på gymnasieskolan.

Prioriterad timplan

I grundskolan kan eleven få följa en prioriterad timplan som innebär att hen kan få mer undervisning i svenska eller svenska som andraspråk. Det är rektorn på skolan som bestämmer om eleven behöver ha en prioriterad timplan och man kan ha den i högst ett år. För att kunna få mer tid för svenska måste man ta bort tid från undervisning i andra ämnen. Den totala undervisningstiden blir samma, men man fördelar undervisningstiden så att det blir mer tid för svenska eller svenska som andraspråk.

Modersmålsundervisning

Barnen som går på grund- eller gymnasieskolan har rätt till modersmålsundervisning om de har ett annat modersmål än svenska. Men för att få delta i sådan undervisning finns det vissa krav som måste uppfyllas.

- Det ska finnas en lärare som kan undervisa i modersmålet.
- Kommunen kräver ett visst antal elever för att anordna undervisningen.
- Vårdnadshavare måste ansöka om att barnet ska få delta i undervisningen.



Studiehandledning på modersmål

För att ha möjlighet att klara skolarbetet så gott det går erbjuds elever med annat modersmål än svenska något som kallas för studiehandledning. Studiehandledningen ges på elevens starkaste språk och det finns oftast studiehandledare i skolan som talar olika språk. Alla skolor har dock inte tillgång till resurser på alla språk som finns i skolan. Du kan kontakta läraren eller rektorn på skolan för mer information om studiehandledning.

Utvecklingssamtal

Utvecklingssamtalet är ett möte mellan läraren, eleven och elevens föräldrar eller vårdnadshavare. Alla elever i grundskolan ska ha utvecklingssamtal minst en gång per termin, i förskolan minst en gång per år. Utvecklingssamtalet ska handla om elevens utveckling och lärande.



Tips på webbplatser

www.skolverket.se

www.informationsverige.se

- Jag är asylsökande / Skola under asyltiden

- Jag har uppehållstillstånd / Ung i Sverige / Skola

- Jag har uppehållstillstånd / Om du har utländsk utbildning

www.migrationsverket.se

- Privatpersoner / Skydd och asyl i Sverige / Medan du väntar / Skola

www.laxhjalp.nu

www.studybuddy.se

Material

[Fatta svensk skola \(youtube\)](#)

- korta filmer om föräldramöten, utvecklingssamtal, mm

Nyckelord

Kartläggning

Skolplikt

Modersmål

Studiehandledning

Förslag på frågeställningar

Vad är skillnaden mellan skolan i Sverige och hemlandet?

Hur kontaktar man skolan?

Vad är ett utvecklingssamtal?

Skolsystemet i Sverige

Skolplikten omfattar alla folkbokförda barn och ungdomar mellan 6-16 år. Det innebär att de har en obligatorisk och kostnadsfri skolgång. Barn till asylsökande familjer har däremot rätt att gå till grund- eller gymnasieskola.

Grundskola

Skolplikten börjar höstterminen det år barnet fyller sex år, då barnet börjar i förskoleklass. Att gå i förskoleklass var först frivilligt men blev obligatorisk i början av läsåret 2018/2019. Den obligatoriska skolgången fortsätter fram till det att barnet slutar årskurs nio.

Vårdnadshavarna kan välja vilken skola barnet ska gå i. Oavsett om den valda skolan är en kommunal eller en fristående skola så behöver de inte betala något för barnets skolgång. Föräldrarna får dock ofta räkna med mindre kostnader för utflykter och aktiviteter som skolan ordnar. Föräldrarna förväntas också ställa upp med att till exempel hjälpa barnen att samla in pengar till skolresor och att delta på föräldramöten. I skolan får barnen:

- allt skolmaterial som behövs, såsom datorer, läroböcker, skrivböcker, pennor, med mera.
- mat som är viktig för att barnet ska klara sin skoldag. Går barnet bara den vanliga skoltiden får det lunch i skolan, men går det på fritids så har det även rätt till frukost och mellanmål.
- skolskjuts för vissa elever. Föräldrarna måste ta reda på vad som gäller i deras kommun.

I svensk skola får barnen ha på sig vilka kläder de vill. Det finns vissa fristående skolor som har en bestämd skoluniform.

Närvaron är en viktig del av skolplikten. Skulle barnet vara sjukt eller ha ett annat skäl att inte vara i skolan är det vårdnadshavarnas ansvar att anmäla detta till skolan i god tid. Det kan till exempel handla om läkarbesök eller tid hos migrationsverket.

Nationella prov görs i ämnena matematik och svenska/svenska som andraspråk, och i sjätte klass även i ämnet engelska. I årskurs 9 finns det prov i engelska, matematik, svenska eller svenska som andraspråk samt i något SO-ämne och något NO-ämne. Gymnastik är ett obligatoriskt ämne, alla elever ska delta för att få godkända betyg.

Gymnasieskola

Det är frivilligt att gå i gymnasieskolan men nästan alla ungdomar väljer att gå den. Gymnasiet är treårigt, kostar inget och ungdomarna får läromaterial precis som i grundskolan.

Det finns många olika program att välja mellan. Det kan vara yrkesprogram, teoretiska- eller praktiska program. Det kan också variera mellan vanliga nationella program på svenska och internationella program på engelska.

Är man inte behörig till de nationella programmen kan man läsa på något av de fyra introduktionsprogrammen. Introduktionsprogrammen är flexibla när det gäller studietakt, omfattning

och innehåll. Programmen ska också anpassas efter dina förkunskaper och behov.

För att kunna gå på ett yrkesprogram krävs det godkända betyg i svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik och ytterligare fem ämnen. Det krävs alltså godkänt betyg i totalt åtta ämnen. För att studera högskoleförberedande teoretiska program behöver du ha godkänt i totalt 12 ämnen.

Eleverna som studerar på heltid på gymnasiet kan få studiebidrag som betalas ut till vårdnadshavare. Efter 18-årsdagen betalas bidraget ut till ungdomen själv. Efter avslutade studier på gymnasiet kan ungdomarna studera vidare på:

- universitet eller högskola; det finns mer än 35 statliga universitet och högskolor i Sverige.
- folkhögskola, där studieformen är friare än i andra skolor
- Yrkeshögskolan (YH) där yrkesinriktade utbildningar kombinerar studier med praktik

Ungdomar kan också vända sig till Arbetsförmedlingen för stöd i att söka jobb eller delta i arbetsfrämjande insatser, såsom praktik, utbildning eller lärlingsplats. En vanlig väg in i arbetslivet är att ta ett feriejobb på skolloven.

Elevhälsa

För skolelever finns det möjlighet att vända sig till en skolsköterska och en kurator. Till dem kan eleverna gå om de känner sig sjuka eller mår dåligt och behöver prata med en vuxen.

Utländsk utbildning

Dokument med utländsk utbildning/utländskt betyg behöver översättas hos en auktoriserad översättare, om dokumenten är på ett annat språk än engelska, franska, spanska, tyska eller något nordiskt språk. Det går att få hjälp med bedömning av vad en gymnasieutbildning från hemlandet motsvarar utifrån det svenska utbildningssystemet. Då vänder man sig till, Universitets- och Högskolerådet, UHR.



Tips på webbplatser

www.utbildningsguiden.skolverket.se

www.informationsverige.se

- Jag är asylsökande – Skola under asyltiden

- Jag har uppehållstillstånd – Ung i Sverige/Skola

www.migrationsverket.se

- Privatpersoner/Skydd och asyl i Sverige/Medan du väntar/Skola

www.uhr.se

- Bedömning av utländsk utbildning

Nyckelord

Skolan i Sverige

Skolsystemet

Skolplikt

Frivillig

Utbildning

Bedömning

Förslag på frågeställningar

Vad tycker du om skolsystemet i Sverige?

Är det något som är nytt för dig jämfört med skolan i ditt eget hemland?

Vad tänker du om den svenska skolplikten?



5. Arbete

Att arbeta i Sverige

Livet i Sverige bygger på att alla som kan jobba, ska jobba och därmed betala skatt. För att både kvinnor och män ska kunna arbeta när barnen är små erbjuds de att lämna sina barn till förskola från 1 års ålder. Förskola ska till och med bli ett krav för barn under tre år. Barnomsorgen betalas, liksom till exempel sjukvård, skola och äldreomsorg, till stor del med skattepengar.

Att arbeta under asyltiden

För att få arbeta i Sverige behövs ett arbetstillstånd. Den som är asylsökande kan istället ha ett AT-UND. Det betyder ”undantag från kravet på att ha arbetstillstånd”, och innebär att det går att arbeta utan arbetstillstånd.

AT-UND kan fås från Migrationsverket om personen:

- kan visa upp en godtagbar identitetshandling eller på annat sätt medverkar till att klarlägga sin identitet. Det betyder att man ska göra vad man kan för att visa vem man är, till exempel lämna in handlingar som visar ens identitet.
- har ansökt om asyl i Sverige och inte fått avslag på tidigare asylansökningar

Uppfylls dessa krav får personen ett beslut om AT-UND. En arbetsgivare kan se ens AT-UND genom att scanna QR-koden på LMA-kortet.

Att arbeta med tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet

Med stöd av massflyktsdirektivet kan personer som flytt från Ukraina få ett tidsbegränsat uppehållstillstånd i Sverige från Mig-

rationsverket. När du har ett tidsbegränsat uppehållstillstånd har du rätt att arbeta i Sverige. Du skriver in dig på Arbetsförmedlingen genom att besöka ett servicekontor (Statens servicecenter). När du har skrivit in dig erbjuds du ett planeringssamtal med en arbetsförmedlare (på engelska eller med tolk om det behövs). Du som är från Ukraina och beviljats uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet samt är inskriven på Arbetsförmedlingen kan ta del av vissa anställningar med stöd:

- Nystartsjobb
- Yrkesintroduktionsanställning
- Introduktionsjobb
- Lönebidrag

Etableringsprogrammet

Arbetsförmedlingen ansvarar för etableringsprogrammet, som är ett stöd i form av aktiviteter och utbildning för vissa nyanlända invandrare. Målet är att lära sig svenska, hitta ett jobb och försörja sig själv så snabbt som möjligt. Arbetsförmedlingen är den myndighet som stöttar arbetssökande att hitta jobb eller guider till rätt utbildning.

Etableringsprogram är ett stöd som arbetsförmedlingen anordnar för många som nyss har fått uppehållstillstånd. För att delta i detta program ska personen:

- vara mellan 20 och 64 år gammal.
- ha fått uppehållstillstånd som flykting, kvotflykting, skyddsbehövande
- eller vara anhörig till någon av dessa.



En planering görs tillsammans med en arbetsförmedlare för att bestämma vilka insatser som passar bäst för att nå programmets mål. Insatserna kan exempelvis vara:

- språkutbildning för dem som inte har grundläggande kunskaper i svenska, Svenska för invandrare (SFI)
- samhällsorientering (SO)
- utbildning på olika nivåer, för att bygga på eller utveckla sin kompetens
- stöd vid jobbsökande
- stöd och rådgivning till den som funderar på att starta eget företag
- betygsvalidering.

För den som är föräldraledig eller arbetar på deltid, eller inte kan arbeta heltid på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning, finns det möjlighet att delta på deltid. Deltagandet är frivilligt, men den som är med måste vara aktiv och följa den planering som man kommer överens om.

Den som deltar i programmet får ekonomiskt stöd i form av ersättning från Försäkringskassan.

Vuxenutbildning

Den som inte har gått i skolan alls, bara gått grundskolan eller inte studerat motsvarande en svensk gymnasieutbildning har utbildningsplikt. Det betyder att du måste utbilda dig för att kunna få ett arbete. Om arbetsförmedlingen bedömer att så är fallet ska man ansöka om studier på kommunala vuxenutbildningen, Komvux, i din kommun, eller till en kurs som heter allmän kurs på en folkhögskola. Där kan man läsa/komplettera kurser på grundskole- och gymnasienivå.

Utländsk utbildning

Utbildning och betyg behöver översättas hos en auktoriserad översättare, om dokumenten är på ett annat språk än engelska, franska, spanska, tyska eller något nordiskt språk.

Det går att ansöka om en bedömning av sin utbildning om den har genomförts i ett annat land än Sverige. Då vänder man sig till Universitets- och högskolerådet.

Utlåtande

Utlåtandet visar vad utbildningen motsvarar i det svenska utbildningssystemet. Detta utlåtande är inte ett svenskt betyg. Det är ett komplement till en utländsk examen men ersätter inte den. Utlåtandet fungerar som en slags stöd för den som bland annat söker arbete i Sverige. Det gör att arbetsgivaren förstår vilken utbildning man har och det kan också hjälpa vid fortsatta studier i Sverige.



Tips på webbplatser

www.migrationsverket.se

- Privatpersoner/Arbete i Sverige

www.arbetsformedlingen.se

- Arbeta i Sverige

- Utbildning och studier

- Etableringsprogrammet

- Söker du arbete och är från Ukraina?

www.forsakringskassan.se

- Fått uppehållstillstånd i Sverige

Material

[Livsviktig kunskap - arbete](#)

- Film om arbete på ABF Kronobergs youtubekanal

Nyckelord

Etablering

Stöd

Ersättning

Krav

Utbildning

Förslag på frågeställningar

Vad krävs för att asylsökande ska kunna jobba i Sverige?

Vad är målet med etableringsprogrammet?

Vad krävs för att få etableringsersättning?

Kommer Etableringsprogrammet att hjälpa dig hitta jobb?

Gäller utländska utbildningar i Sverige?

Att söka arbete i Sverige

Det kan vara svårt att få ett arbete, både för svenskar och invandrare. Den som är arbetslös kan få hjälp att söka arbete eller vidareutbildning genom Arbetsförmedlingen. Erfarenhet och utbildning från ett annat land är ofta en fördel. Här kommer några tips på att söka arbete.

- Gå till Arbetsförmedlingen och sök arbete genom deras annonser om lediga jobb. Arbetsförmedlingen är Sveriges största förmedlare av arbeten. En viktig uppgift är att hjälpa de som står långt ifrån arbetsmarknaden.
- Kontakta bemanningsföretag som hyr ut personal till olika företag.
- Kontakta ett rekryteringsföretag som hittar personer åt ett företag som vill anställa ny personal.
- Svara på annonser om lediga jobb i dagstidningar eller på internet.
- Ta själv kontakt med arbetsgivare.
- Fråga människor som du känner – använd ditt personliga nätverk. Veldig många får arbete genom sina personliga kontakter.

CV

Ett CV ska på ett tydligt och överskådligt sätt innehålla erfarenheter, kunskaper och kompetens som man vill lyfta fram.

- Kontaktuppgifter
- Arbetslivserfarenheter - tidigare jobb, praktikplatser med mera
- Utbildningar och kurser
- Kompetens som språkkunskaper, körkort och datakunskap
- Övriga meriter som att vara engagerad i en förening

Personligt brev

Ett personligt brev är en närmare presentation av dig själv som du skickar med ditt CV när du söker ett jobb. Det är här du kan visa att du passar för jobbet. Se till så att CV och personligt brev kompletterar varandra, och att du inte upprepar dig. Max en A4-sida är ett bra riktmärke för längden på ditt personliga brev.

Praktik

Praktik är att vara på en arbetsplats en tid för att lära sig hur det går till och ger en introduktion som kan göra det lättare att få arbete.



Tips på webbplatser

www.migrationsverket.se

- Privatpersoner / Att arbeta i Sverige

www.arbetsformedlingen.se

- Etableringsprogrammet

www.jobb.blocket.se

Material

www.arbetsformedlingen.se/play

DAGS - filmer om att hitta vägen till olika jobb

Nyckelord

Arbete

CV

Praktik

Förslag på frågeställningar

Hade du ett arbete i hemlandet?

Berätta hur man får jobb i ditt land.

Hur söker man jobb i Sverige?

Har du skrivit ett CV eller ett personligt brev förut?

Vad ska du tänka på när du skriver ditt CV och eller personligt brev?

Att vara anställd i Sverige

Den som arbetar i Sverige måste betala skatt på sin lön. Skatten används till välfärden och olika typer av samhällsservice. Din arbetsgivare måste samtidigt betala sociala avgifter. Det kallas att arbeta vitt. Det finns många fördelar med att arbeta vitt. Du får:

- ett anställningsbevis
- referenser
- rätt till semester
- rätt till betald föräldraledighet
- försäkringar
- pensionspoäng
- betalt om du är sjuk
- betalt om du behöver vara hemma om ditt barn blir sjukt.

Att arbeta "svart"

En del arbetsgivare erbjuder folk att arbeta och få lön utbetalt i kontanter. Det kallas att arbeta "svart". Den lönen är inte skattad och arbetsgivaren betalar inte heller sociala avgifter för sina anställda. Att arbeta svart är olagligt. Det kan leda till fängelse i upp till två år.

De som arbetar svart har inga försäkringar på arbetet och missar stöd och hjälp om det händer en olycka. Om barnen blir sjuka får föräldrarna ingen ersättning från Försäkringskassan. Arbetar du svart förlorar du även din sjuklön och pensionssumman blir mindre, eftersom svart inkomst inte räknas till pensionen.

Anställningsformer

Det finns olika former av anställningar:

- Tillsvidareanställning som ibland kallas för fast anställning. Anställningen gäller tills vidare. Det betyder att den inte har något slutdatum.
- Tidsbegränsad anställning under en begränsad tid.
- Timanställning
- Säsongsanställning
- Deltidsarbete, till exempel att arbeta 50% och kombinera med studier eller att vara tillsvidareanställd på 75%.

Tips på webbplatser

www.arbetsformedlingen.se

www.forsakringskassan.se

- Fått uppehållstillstånd i Sverige

www.skatteverket.se

- Skatter

Arbetstid

En vanlig arbetsvecka är 40 timmar, måndag till fredag. Alla arbetar inte heltid. Det finns särskilda regler för dem som arbetar natt eller helger. Lönen är också högre då det räknas som obekvämt arbetstid. Normen i samhället idag är att arbeta mellan 8-17 på vardagar.

Lön

Alla som arbetar får lön varje månad, i slutet av månaden. Lönen är en så kallad nettolön, det vill säga arbetsgivaren har dragit av skatten. Lönen betalas ut till ett konto i banken. Alla kan välja vilken bank de vill ha sitt lönekonto hos.

Semester

Alla som arbetar har rätt till semester. Semesterlagen ger rätt till minst 25 dagars semester varje år. Det går att spara en del av semestern under några år för att ta ut den vid annat tillfälle, till exempel för en längre semesterresa.

Fackföreningar

En fackförening är en organisation där anställda inom ett visst yrke eller på en viss arbetsplats går ihop för att ta tillvara på medlemmarnas intressen och rättigheter i arbetslivet. Den kan ge stöd i frågor om arbetsvillkor och hjälpa vid konflikter med arbetsgivaren. Arbetsgivaren är skyldig att förhandla med fackföreningen i situationer som rör medlemmarna. Alla medlemmar betalar en avgift till sin fackförening varje månad. Avgiften beror på hur mycket man tjänar.

Ersättning för den som är arbetslös

I Sverige kan den som är arbetslös söka pengar från arbetslöshetskassan (a-kassan). Löneersättning betalas då ut mot att den som är arbetslös rapporterar in jobb hen söker. Man måste betala en avgift varje månad för att kunna få a-kassa. Ofta betalas avgiften genom fackföreningen men det är inget krav att vara med i en fackförening. Det går att också betala direkt till en a-kassa.

Nyckelord

Anställning	Lön
Referenser	Facket
Rättigheter	Arbete "svart"

Förslag på frågeställningar

Beskriv arbetslivet i hemlandet

Har man rätt till bra lön?

Hur fungerar avtalsförsäkringar?

Vad är facket?

Vad är nackdelarna med svartjobb?

Sociala koder

En regel som alla känner till (och följer) men som inte är uttalad brukar man kalla en oskriven regel.

- Många svenskar är noga med att passa tiden. Alla andra förväntas göra det också. Det anses som oartigt att komma för sent, även om det bara är en liten stund.
- Det är förbjudet att kasta skräp på trottoarer och andra platser. Den som kastar något på gatan eller annan plats utomhus kan få böter. Det anses även vara dålig stil att kasta skräp på exempelvis trottoaren.
- De flesta svenskar tycker att det är viktigt att allt går rättvist till: man ska till exempel inte tränga sig före i en kö.
- Många svenskar känner sig obekväma när någon sätter sig för nära på bussen om andra lediga platser finns.

Sociala koder på arbetsplatsen

Arbetsplatser i Sverige har kanske andra regler än de som arbetat i andra länder är vana vid. Det är därför viktigt att ta reda på vad som gäller på arbetsplatsen kring till exempel arbetstider, fika-, rast- eller lunchtider. Hur arbetskamraterna behandlar varandra och vilka värdegrunder som följs på arbetsplatsen är också viktigt att ta hänsyn till när man arbetar i Sverige.

Nyanställd i Sverige? Här kommer några bra tips och oskrivna regler.

- Komma (i tid) till jobbet varje arbetsdag
- Inte gå till jobbet när man är sjuk och kan smitta någon
- Meddela frånvaro på rätt sätt – ta reda på hur man gör det
- Fika tillsammans med arbetskamraterna
- Sätta in sin disk i diskmaskinen efter fika och lunch.
- Sköta sin hygien, anpassa kläder och undvika stark parfym
- Hälsa genom att ta i hand på exempelvis en anställningsintervju

Material

[Livsviktig kunskap - sociala regler och traditioner](#)

Film om sociala koder på ABF Kronobergs youtubekanal [Inte Ok](#)

Kort film på Youtube om sociala koder på arbetsplatsen

Nyckelord

Regler
Oskrivna regler
Respekt

Diskussionsfrågor

Diskutera de oskrivna reglerna

Beskriv skillnaden mellan oskrivna regler i Sverige och hemlandet

Diskutera frågor om sociala koder på arbetsplatsen.

Kan man krama en kollega eller en chef?

Är det ok att komma för sent till jobbet?

När ska du vara på plats?

När är det ok att komma för sent till jobbet?

Hur ska du göra om du märker att du blir sen?

Hur svarar man i telefon? Hur presenterar man sig när man ringer?

Är det ok att kolla i mobilen under ett möte på jobbet?

Är det ok att sitta och kolla i mobilen när man fikar tillsammans med andra?



